

skabs Dyrkere. Baade dette Bind og Afhandlingerne i Aarsbogen er ledsagede af Resuméer paa et af Hovedsprogene. Det er saaledes under usædvanligt gunstige Auspicier, at det nye »Lärdomshistoriska Samfundet« har begyndt sin Tilværelse, og der er al Grund til at love sig meget af dets fortsatte Virksomhed, ikke mindst maaske, hvis det kunde udvikle sig til at blive Arnestedet for hele Nordens aandshistoriske Forskning. Interessant er det forøvrigt at se, hvorledes et Organ for denne Form for historisk Forskning aabenbart har været stærkt savnet netop i Sverige, der i saa mange Aar har lagt Hovedvægten paa den rene Statshistorie, og man forstaar meget vel, at det unge Samfund i Overbevisningen om den høje humane Dannelsesværdi, som Videnskabernes Historie frembyder, føler Trang til i sine Love at sætte sig som Maal at kæmpe for, at der ogsaa i den historiske Undervisning indrømmes Aandshistorien en større Plads. *Bjørn Kornerup.*

Sveriges Riksdag er Titlen paa et alene ved sit Omfang imponerende Værk, hvorved den svenske Rigsdag har fejret Femhundredaaret for den Begivenhed, der opfattes som dens første Grundlæggelse. Udgivelsen har 1931—1935 fundet Sted efter en Beslutning af Rigsdagen i 1926 (paa Forslag af Werner Rydén) og under Ledelse af en Redaktionskomité, bestaaende af Karl Hildebrand, Helge Almquist, Axel Brusewitz og P. Albin Hansson med Nils Edén som Redaktør. Ved Jubilæet 1935 forelaa Værket i sin Helhed. Det betegnes som en »historisk og statsvetenskaplig framställning«, er paa ialt 17 Bind og omfatter to Afdelinger, hvoraf den første i 8 Bind behandler Rigsdagens Historie indtil 1866, medens den sidste i 9 Bind systematisk — hvad man i Sverige forstaar ved »statsvidenskabeligt« — redegør for Rigsdagens Indretning og Arbejdsformer efter 1866. Saa omfattende er de givne Oversigter, at der kan være Grund til at henlede interesseredes Opmærksomhed paa, at det væsentligste i dem (plus selvstændige Bemærkninger) er samlet i en enkelt, let overskuelig Bog af Nils Edén: *Den svenska riksdag under femhundra år* (1935). Dog vil det naturligvis lønne sig at gaa direkte til det store Værk, i hvilket saa mange Specialister har nedlagt Frugten af deres Studier vedrørende den mærkelige og ejendommelige Forfatningsudvikling i Sverige.

Professor Sven Tunberg har skildret Rigsdagens Opkomst og Udvikling *indtil Middelalderens Slutning*; hans Fremstilling gaar til det stockholmske Blodbad. De historiske Forudsætninger

for Engelbrekt Engelbrektssons Rigsdag i 1435 finder Tunberg dels i Magnus Smeks Landslov med dens Bestemmelser om Fremgangsmaaden ved Kongevalg, dels i de tidligere Herredage. Modsat vil Nils Edén i sin Fremstilling ikke anerkende, at de første Rigsdage kan have haft noget at gøre med de ældre Forsamlinger i Anledning af Kongevalg, men ser i Rigsdagen et helt nyt Organ for de almene Opgaver. Naturligvis er det vanskeligt at komme til sikre Resultater for denne Tid paa Grund af Kildematerialets Karakter. Tunberg fremhæver de vage Konturer, Rigsdagslivet endnu havde, men finder dog, at Rigsdagstanken var i utvivlsom Vækst. Arkivar Tor Berg, der har behandlet Rigsdagens Udvikling i *den ældre Vasatid 1521—1592*, fremhæver især, hvorledes Rigsdagen er vokset frem gennem Kongemagtens Initiativ og som Organ for dens Rigsledelse. Det afgørende var, at Kongedømmet, hvor stærkt det end blev, dog maatte have Folket med sig, og at Folkets Medvirken skete gennem forsamlede Stænder. Imidlertid bevarede Rigsdagen i denne Tid det samme Præg af noget vist tilfældigt, som den havde haft i Middelalderen.

Professor Nils Ahnlund beskriver i det følgende Afsnit — »*Standsriksdagens uddaning 1592—1672* — hvorledes den blev til en fastere Institution. Et stort Skridt til dens Stabilisering skete allerede under Karl IX; »den svenske Rigsdag er efter Karl IX noget andet og langt mere end før hans Fremtræden«. Dens store Organisationstid kom efter Gustav Adolfs Tronbestigelse og blev Perioden 1611—34. I Tiden derefter blev Rigsdagslivet præget af de »ufri« Stænders Opposition mod Adelsvælden, i Tiden fra 1660—1672 derimod af »parlamentariske Begyndelser«, idet Stændermagten under Karl XI's Formyndere forstod at emancipere sig og vinde mere selvstændig Indflydelse, set paa almindelig europæisk Baggrund et abnormt Træk, for saa vidt som ellers Udviklingen rundt omkring gik i absolutistisk Retning. For Adelen i de ny-indlemmede skaanske Provinser maatte de svenske politiske Forhold være umiddelbart tiltalende. Om selve Indlemmelsen berettes med Støtte i Fabricius' Undersøgelser. Det udviklede og færdige Præg, Rigsdagsforholdene fik i det 17. Aarhundrede, mulliggør, at Ahnlund kan slutte sin Fremstilling med en udførlig Oversigt over »Riksdagsskicket«, alle de forskellige Forhold vedrørende Rigsdagens Sammensætning og Valg, Organisations- og Arbejdsformer. Lektor Sven Grauers fremstiller Rigsdagens Historie i den *karolinske Tid 1672—1714* og kommer herved til at vise, hvorledes de absolutistiske Tendenser i Europa endelig slog igennem for Sveriges Vedkommende. Paa Rigsdagen 1675 var Stændernes »Emancipation« paa Højdepunktet, paa Rigsdagen

1680 gav Stænderne sig den personlige Kongemagt i Vold, om end ikke paa samme, saa dog paa nogenlunde tilsvarende Maade som de danske Stænder i 1660. Af Vigtighed var her den almindelige Tidsaand, men sikkert nok ogsaa det praktiske sociale Behov i Tiden; Grauers understøtter den af flere tidligere Historikere hævdede Anskuelse, at Reduktionen skyldes et Initiativ fra Bøndernes Side. Den svenske Enevælde medførte en faktisk Ophævelse af Rigsdagens Magt, men ikke selve de parlamentariske Formers Ophævelse, tilmed vedblev disse Former at bestaa i væsentlig uændret Form; »Rigsdagsskicket« forblev nogenlunde det samme.

Det er Professor Fr. Lagerroth, der udførligt — i 2 Bind — har skildret »*Frihedstidens maktägande ständer 1719—1772*«. Lagerroth var fra tidligere Tid kendt som meget gunstig Bedømmer af »Frihedstiden«s politiske Forhold, og af en saadan Indstilling præges hans foreliggende Fremstilling. Efter Lagerroths Opfattelse kom Indførelsen af den nye »Frihed« som en naturlig Reaktion mod Karl XII's Militærdespotisme; der var ingen Afløser af Karl XII, og han havde stødt alle fra sig, ogsaa Embedsmændene. »Ikke politiske Divergenser alene, men ogsaa Klasseinteresser drev Embedsmændene bort fra Kongemagten og fik dem til at vende Blikket tilbage til den tilsidesatte Rigsdag, i hvilken de selv udgjorde Kærnen«. Den store Forfatningsforandring gennemførtes af Rigets Stænder og kun af dem. Den politiske Tilstand, der blev Resultatet, kan betragtes som en ejendommelig Forløber for moderne Parlamentarisme, men var i Virkeligheden mere end parlamentarisk. Stænderne greb direkte ind i Styrelsen, og Partiregeringens Stilling blev derved svag. I sin Omtale af den Partikamp, der førte til »Hattene«s Sejr over »Huerne« 1739, advarer Lagerroth mod at tillægge den udenlandske Indflydelse for stor Betydning og ogsaa mod at overdrive Betydningen af andre urene Motiver. Om den overordentlige Grundighed, hvormed han har fordybet sig i de daværende Rigsdagsforhold, vidner de systematiske Oversigter, der fylder en meget stor Del af hans Fremstilling (det sidste af første og hele andet Bind). Af Afsnittet »Rigsdagens Sammensætning« har dog Rektor J. E. Nilsson skrevet om Borgerstanden og Lektor Ragnar Olsson om Bondestanden. De forskellige Valgregler har delvis været usikre og er blevet praktiseret paa noget skiftende Maade. Paafaldende svag er for Byernes Vedkommende Haandværkets Repræsentation, medens Listerne over de valgte bekræfter det almindelige Indtryk, man har af Embedsmændenes stærke parlamentariske Position i Frihedstiden. Bønderne, der var strengt forpligtet til at holde sig til Mænd af deres Midte, valgte med Forkærlighed Folk, der i Forvejen havde en

fremskudt Stilling og var Indehavere af visse offentlige Hverv; Læse- og Skrivefærdighed blev betragtet som en nyttig, men ikke nødvendig Egenskab.

Der er en vis beklagende Tone over det Kapitel, hvori Lagerroth omtaler »den monarkiske Revolution« i 1772, (som afgjort ikke har hans Sympati). Til Gengæld fremhæver Docent Georg Landberg, der har skrevet om *Rigsdagen i den gustavianske Tid 1772—1809*, at denne Revolution ikke bør betragtes som nogen reaktionær Afbrydelse af den organiske Udvikling, men som den nødvendige Koncentration af Statsmagten, der maatte finde Sted, fordi den hidtidige Tilstand truede Staten med Opløsning. I Sammenhæng med de ændrede Magt- og Forfatningsforhold foregik visse Ændringer i Rigsdagens Arbejdsforhold, der fik lidt af Præget fra Regeringskontorerne gennem den stærke Udvikling af Udvalgsvæsenet, hvorved »hemliga utskottet« blev af særlig fremtrædende Betydning.

Forfatningsformen af 1772 viste allerede en Paavirkning af de nye statsteoretiske Tanker om det fordelagtige ved »Magtens Deling«, endnu meget mere kom disse Tanker til at gøre sig gældende ved den nye Statsomvæltning i 1809. Docent Erik Fahlbeck, der har behandlet Perioden fra 1809 til 1866 — »*Ständsrigsdagens sista skede*« — er dog mere end ellers de senere Aars svenske Forskning tilbøjelig til at fremhæve denne Omvæltnings konservative og traditionsbundne Tendenser, dens Modsætning til den franske Revolution. Han karakteriserer den svenske Revolution i 1809 som »en politisk Reform, gennemført af overbeviste Oppositionsmænd blandt de ledende Klasser med bestemt Front mod sociale Omvæltninger« — ikke mindst den Omvæltning, der vilde ligge i Bøndernes Krav om lige Jordbeskatning. Bondestanden var ikke tilfreds med den nye Forfatningsform (det havde den heller ikke været i 1719). Et vigtigt socialt Moment i den senere Bevægelse for at faa gennemført Repræsentationsreformen blev den store Bondebefolknings Misfornøjelse med Standssystemet, der syntes at skyde den saa uforholdsmæssigt tilbage i Indflydelse. De svenske Bønder blev derfor radikale i forfatningspolitisk Henseende (ligesom de danske Bondevenner). Som Forudsætning for den store politiske Reform, der endelig og afgørende moderniserede Sveriges gamle Forfatningsliv, har naturligvis ogsaa teoretisk Spekulation og fremmede Forbilleder betydet meget (Norges Forbillede har paavirket Udviklingen ikke blot i Danmark, men ogsaa i Sverige). I Længden var det ikke muligt, paa Trods af Tidsaanden, at opretholde den middelalderlige Standsdeling; Repræsentationsspørgsmaalet fulgte i lange Tider som en truende Skygge

Rigsdag efter Rigsdag for til sidst uventet hurtigt at slaa igennem med et sejrrikt Resultat for Reformvennerne.

Til Værkets sidste Afdeling er der ydet Bidrag af en Række Forfattere, der repræsenterer Sagkundskab indenfor Jura, Administration og den Form for almen »Statskundskab«, der ikke forekommer udenfor Sverige som særlig dyrket Videnskabsfelt: Georg Andrén, C. A. Reuterskiöld, Einer J:son Thulin, Herbert Tingsten, Nils Herlitz, Arthur Montgomery, K. G. Simonsson, Karl Hildebrand, Robert Malmgren, Axel Brusewitz, Nils Alexanderson, Gunnar Hesselén, Edvard Thermænius. Gennem de ni Bind, den fylder, er der givet alle interesserede en Lejlighed til meget grundig Indtrængen i Formerne for hele det nuværende svenske Rigsdagsvæsen. En tilsvarende Redegørelse mangler totalt for den danske Rigsdags Vedkommende. Mærkeligt er det imidlertid, at der ikke er fundet Anledning til at give nogen egentlig og samlet historisk Oversigt over Rigsdagens Udvikling fra 1866 til Nutiden. Derimod redegør Thermænius, der regnes for den bedste Kender af moderne svenske Partiforhold, i sit Bidrag, der fylder Værkets sidste og syttende Bind, for Rigsdagspartiernes Udvikling i hele Tiden efter 1866; nogen saadan sammenfattende historisk Oversigt over dansk Partivæsen ejer vi heller ikke.

Hans Jensen.

I Anledning af, at der 1934 vilde være forløbet 300 Aar siden Omdannelsen af Sveriges indre Administration ved Forvaltningsloven af 1634, havde det været Tanken at mindes denne skelsættende Begivenhed ved Udgivelsen af et 6-Binds Værk behandelende hele den svenske Central- og Lensstyrelses Historie. Det viste sig imidlertid ikke muligt at tilvejebringe de fornødne Midler til Gennemførelsen af en saa storstilet Plan, og man har da foreløbig indskrænket sig til at udgive *Kungl. Maj:ts Kanslis Historia*, et usædvanligt stateligt Værk i to store Kvarthind, pragtfuldt udstyret og skrevet af de mest sagkyndige Forfattere. Ved en kortfattet Omtale af et saa indgaaende Arbejde forbyder det sig af sig selv at give Referat af Enkeltheder, ligesom en realkritisk Behandling næppe kan ventes af en Udlænding. En enkelt Anke af almindelig Karakter maa dog straks fremføres. Det er et Savn, at et saa grundlæggende Værk ikke er forsynet med Kildehenvisninger (kun til Bygningshistorien i II findes saadanne), og det vilde sikkert af mere end een Grund have været ønskeligt, om der tilsidst i et Resumé paa et af Hovedsprogene var givet en Oversigt over de vigtigste Momenter i Kancelliets Udvikling.